

İskenderun Sancağı'nda Manda Dönemi Bir Kültür ve Hürriyet Merkezi “Le Genç Spor” Genç Spor Kulübü ve Şükrü Fehmi Balcı

Olcay Özkaya*

Giriş

Dönem literatüründe adı İskenderun Sancağı olarak geçen bugün Hatay, Fransız manda idaresi altında yaklaşık yirmi yıla yakın bir bağımsızlık mücadelesi vermiştir. 1918’de Mondros Mütarekesi ile bölgede başlayan Fransız işgali 1938’de bağımsızlığın ilanı ile bir kurtuluş ve kurtarılış zaferi ile sonuçlanmıştır. Manda döneminde sancak bölgesinde özellikle 1925 yılı ve sonrası birçok yönde gelişen sanat, kültür ve spor faaliyetleri dikkat çekmektedir. Bu faaliyetler özellikle gençlerin bir arada olması, bölgenin sorunlarına yönelmesi, bu sorunları düşünmeleri ve bir arada tartışmalarına olanak tanınması bakımından oldukça önemli olmuştur. Söz konusu etkinlikler bir taraftan bölgenin entelektüel potansiyelini ortaya koyarken diğer taraftan bölgede gelişen bağımsızlık mücadelesinin kültürel ayağını da açıklıkla gözler önüne serilmiş olmaktadır.

Türkiye ile sancak arasında bir kültür koridorunu her anlamda canlı tutmak, Atatürk’ün öncülüğünde ve girişimiyle gelişen köklü inkılapların Sancak/Hatay’da uygulanmasına olanak tanıyacak girişimlerle mümkün olacaktı. Türkiye’de Cumhuriyet döneminin köklü inkılaplarının gerçekleştirildiği dönemde bölge haklarını bunlardan haberdar etme çabası sömürge altında bulunan halkın istiklaline giden yolu aralayan bir can suyu olmuştur. Bu amaçla yaşamın birçok alanında gelişecek faaliyetler çeşitli araçlar vasıtasıyla örneğin sanat ve spor faaliyetleri, kulüp çalışmaları, basın ve yayıncılık, halk odaları ve sonrasında halkevlerinin kuruluş ve girişimleri, okuma yazma seferberliği, yeni alfabenin öğrenilmesi için açılan gece kursları bu anlamda

* Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Hatay/TÜRKİYE, ozkaya@mku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8907-6997>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.941

bir eğitim ve kültür seferberliği olarak dikkat çekmektedir. Bu çabanın bir toplumun bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesi için kültürel ağıla geliştirdiği topyekûn bir varlık savaşımı olduğu görülmektedir.

Genç Spor Kulübünün Kuruluşu ve Faaliyetleri

Yukarıda da değinildiği üzere Sancak/Hatay'da çalışmada yer yer bahsedilecek olan birçok spor dalının organize edildiği bir spor merkezi oluşmuştur. Bu anlamdaki ilk resmî spor kulübü 1926 yılında kurulan, çalışmanın da odağını oluşturan Genç Spor Kulübü'dür. Söz konusu tarih aralığında bölgedeki Türk gençlerinin büyük çoğunluğu eğitimlerini Antakya Lisesi'nde tamamlamışlar. Bölgede manda idaresi ve uygulamalarına karşı gelişen tepkiler ve yaşananlara karşın bu gençler, manda idaresinin de oluru ile bir spor kulübü oluşturmak istemişler. Bu konuda gençlerin önünde yürüyen ve onlara destek veren dönemin önemli simalarından Şükrü (Fehmi) Balcı olmuştur. Balcı bu kulübün kuruluşu için Cuma Pazarı'nda, Ağa Fırını Sokağı'nda bulunan bir evi kiralamıştır. Bu mekânda gençler faaliyetler yürütecek ve kültürel işlerde etkinlik kazanacaklardır. Kurulacak kulüpte daha sonraları Halep'ten temin edilen bir topla müsabakalar yapılmış ve zamanla söz konusu spor takımına kayıt yaptıran üyeler artmıştır. 26 Ağustos 1926 tarihinde Fransız manda yönetimine bir kulübün kurulmasına yönelik müracaatta bulunulmuş ancak Fransızlar kurulacak kulübün yönetim kademesine bir Fransız'ın katılımını koşul sunmuştur. Kulübün tüzüğü ise Türkiye'deki Fenerbahçe ve Galatasaray kulüplerinin mevcut o dönemki tüzüğü örnek alınarak oluşturulmuştur. İlâveten kulübün kuruluş sürecinde Türk Hükümeti'nin de desteği alınmış ve kulüpte futbolun dışında birçok spor dalı gerçekleştirilmiştir. Bu spor dalları arasında pinpon, voleybol gibi sporlar da yer almıştır¹.

Genç Spor Kulübünde faaliyet gösteren spor dalları ve etkinlikleri genel çerçevede sıralayacak olursak bunların başında futbol, boks, tenis, bilardonun yanı sıra müzik, tiyatro gibi branşlarda da eğitimlerin verildiği belirtilebilir. Örneğin bunlardan atletizm, 1928 yılında aktif olarak da 1929 yılında çok yönlü ve geniş coğrafyayı kapsayacak biçimde resmî karşılaşmalar ve yarışlar halinde faaliyet göstermiştir². Genç Spor Kulübü bünyesinde gençler

1 Volkan Payaslı, *Sancaktan Vilayete Hatay (1921-1960) (Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönüyle)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017, s. Ayrıntılı bilgi için bk. Serhan Ada, *Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

2 Remzi Siliöz, *Hatay Milli Mücadele Yılları*, Ankara Kitapevi, Bursa 1937, s.40-41, bk. H. Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Timaş Yayınları, İstanbul,

zamanla birçok dalda başarılar edinmiş ve dönemin önemli sporcuları arasında kayda geçmişlerdir. Bu sporcular arasında kaynaklarda sıklıkla adı geçen Akif Özer'dir. Kulüpte faaliyet gösteren spor dallarından bir diğeri futbol ise ancak 1926 yılında faal olmuştur. Kısa sürede futbolun yanı sıra tenis de başlamıştır. Tenis müsabakalarının merkezde yoğunlaşması 1926 yılı sonrasını bulmuştur. Ancak tenisin özellikle 1937 yılı itibarı ile ilçeler arası İskenderun ve Antakya'da az sayıda belirgin bir topluluk arasında gerçekleştiği aktarılmıştır³. İlaveten farklı bir spor dalı olan voleybol da 1926 yılından itibaren oynanmaya başlanmış. Voleybol alanında kız ve erkek takımları arasında sancakta yaklaşık on iki spor kulübü ile 1973 yılına kadar müsabakaların düzenlenmiş olduğu belirtilirken özellikle bu konuda Genç Spor Kulübünün sancakta bu anlamda oldukça geniş etkinliğe sahip çalışmaları yürüten teşkilat olarak da görüldüğü vurgulanmıştır⁴.

Hatay'ın yerel basını birçok konuda olduğu gibi Genç Spor Kulübü ve faaliyetleri konusunda da geniş bilgiler aktaran önemli bir arşiv ihtiva etmektedir. Dönem yerel basını bu kulübün dışındaki spor faaliyetleri ile ilgili önemli bilgiler aktararak yakın bölgelerdeki spor faaliyetleri ile yapılan yarışmalar, etkinliklere dikkat çekmenin yanı sıra bölgenin spor potansiyeline de temas etmiştir. Bu konuda yerel basın sancağın en etkin ve köklü spor kulübü olarak Genç Spor Kulübüne işaret ederek spor kulübünü açıkça desteklemiştir. Bu anlamda gazete sıklıkla manşetlerine taşıdığı haber yazılarında Genç Spor Kulübüne dair uzun yazılara yer vermiştir. Bu haber yazılarında sancaktaki Türk gençlerinin kulüpte farklı birçok spor dalı ile ilgilendiklerine bu konuda gençlerin de desteklenmesi gereğine vurgu yapmıştır. Dönemin yerelde faaliyet gösteren millî olmayan basın kolları ise söz konusu haberlere karşı kulübün sadece bir spor kulübü değil çeşitli birçok siyasal konu ve gelişmelerin görüldüğü, konuşulduğu, tartışıldığı merkez olarak faaliyet yürüttüğüne dikkat çekmiştir. Bu muhalif basın organları yayınladıkları yazılarla manda yönetimini kulübün çalışmalarını engellemeleri yönünde teşvik etmiştir. Basına Genç Spor Kulübü hakkında manşetlere taşıdığı yazılara genel bir projeksiyonla bakıldığında Kulüp'te Türk kültür ve mirasının geliştirilmesi, yaşatılması, Sancak'ın istiklali ve Anavatan'a katılımı gibi önemli birçok

2016; Ayrıca bk. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, C 29, 1937, Kaynak Yayınları, Ankara 2018; *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, C 28, 1936, Kaynak Yayınları, Ankara 2015.

3 Tarık Mümtaz Yazganalp, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep 1935, s. 208. s. 24. Bu eserde Yazganalp, *Pinik Ponuk* olarak tenis müsabakalarından ve bu alanda dönemin başarılı önemli sporcularından bahsetmiştir.

4 *Hatay il Yılığ* 1973, Kemal Matbaası, Adana, s.134.

konuda gençlerin eğitildikleri, bilinçlendirildikleri bir okul benzeri çalıştığı görülmektedir. Tüm bu yazılara bakıldığında ilaveten kulübün sancakta gençlerin kültür, sanat, spor faaliyetlerine yönelik becerilerini güçlendirme, kişisel beslenme, sağlıklı ve zinde vücut, bölgede hala devam eden yerel sanat ve zanaatsal faaliyetlerin de sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi konularda da emek verdiği anlaşılmaktadır⁵.

Bölgedeki yerel basın kulübün etkinlikleri ve girişimleri hakkında da birçok ayrıntıya işaret etmiştir. Bunlar arasında farklı olarak spor yarışları haberleri dikkat çekicidir. Örneğin 18 Mayıs 1929'da Masla sahasında Antakya karışık futbol takımı ile Halep Laik Lisesi arasında bir maçın gerçekleştiği belirtilmiş ve bu haber bölgenin milliyetperver yayın kolu Yeni Mecmua⁶ sütunlarından sürmanşette halka ulaştırılmıştır. Habere göre maçta Antakya 2-1 yendiği, sahanın Genç Spor Kulübü tarafından düzenlendiği ve onarıldığına da değinilmiştir. Diğer haber yazılarına da bakıldığında Genç Spor Kulübünün Antakya ve çevresinde birçok spor sahası oluşturduğu, mevcut olanların da onarımı ve güçlendirilmesi ile ilgilendiği anlaşılmaktadır. Bu süreçte bölgede kulüp aracılığı ile yürütülen spor faaliyetlerinin özellikle dayanışma, birlik ve beraberlik, aidiyet, beden ve ruh sağlığına katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca basının Genç Spor Kulübü faaliyetleri üzerine kaleme aldığı haber yazılarında vurgulanan bu türden ihtiyaçların Fransızların sancakta yürüttüğü manda idaresinin toplum psikolojisi üzerinde yarattığı baskıya karşın toplumu önemli ölçüde rahatlattığı, güçlendirdiği belirtilmiştir⁷.

Genç Spor Kulübü ve çalışmaları konusunda sömürge yıllarının öne çıkan simalarından ve kalem ustalarından Remzi Siliöz'ün anılarından aktardığı bilgilere göre;

- 5 Yenigün, 21 İkincikanun 1936, s.1.; Yenigün, 24 İkincikanun 1936, s.1; Ayrıca bk.: Olcay Özkaya D., *Bağımsızlığa Giden Yolda Sancaktan Hatay Devleti'ne Yerel Basın ve Faaliyetleri (1918-1939)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019 ve Tayfur Sökmen, *Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.
- 6 Hatay'ın basın hayatında önemli bir yere sahip olan ve milli kanatta yayın yapan Yeni Mecmua hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Olcay Özkaya D., "Kalemde Kelama Sancakta Bir Dil Atölyesi ve Anadil Savunması "Yeni Mecmua" (1938-1930)", *Hatay Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar I*, Dr. Mehmet Tekin Armağanı, Editörler: Sacit Uğuz ve Bülent Arı, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 59, İskenderun, 2016; Olcay Özkaya D., *Geçmişin Sesiyle Tarihi Yeniden Düşünmek Üzerine Bir Sözlü Tarih Denemesi (Antakya Örneği 1921-1939 Sosyo-Kültürel Yaşam)*, Mustafa Kemal Üniversitesi yayınları, Ekrem matbaası, Yayın No. 61, Adana, 2017; Olcay Özkaya D., "İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, "Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler", *Tarihin Okulu Dergisi (JOHS)*, Yıl 6, S. XVI, Aralık 2013.
- 7 Olcay Özkaya D., *Bağımsızlığa Giden Yolda...*, s. 233; *Yeni Mecmua*, 15.09.1929.

“Genç Spor Kulübünü kuranlar arasında bulunmuş ve faal devrelerine iştirak etmiş bir azası idim. Kulüp Antakya gençleri üzerinde çok müsbet tesirler icra etmiştir. Mütemediyen menfi propagandalarla zehirlenmek istenen gençliği sinesine çekmiş ve bir spor kulübü rolünden ziyade içtimai ve milli rol oynayan değerli bir müessese halinde çalışmıştır. Memleketin hakiki yükleri bu kulübü daima himaye etmişler ve yaşaması için her türlü maddi yardımı esirgememişlerdir. Memleket gençlerinin spor, okuma ve temsil zevklerini tatmin etmekle bu kulüp mühim yer tutar. Zengince bir kütüphanesi vardır. Geniş ve güzel bir salonu ve rahatça bir bahçesi mevcuttur. Bir salaş içinde on beş kişilik bir genç kafesi tarafından kurulan bu kulüp bugün (1937) yüzlerce azası olan büyük bir varlık olmuştur. Fakat şunu da ilave edelim ki, Genç Spor Kulübü Fransızların daima gözlerine batmış, zaman zaman kapanmak tehlikesi göstermiştir. Fransızlar nifak unsurları sokarak kulübü içinden yıkmak istemişlerdir. Fakat bu manevraların hiçbirisi muvaffak olamamış ve Genç Spor Kulübü bütün bu menfi cereyanlara mukavemet etmiştir. Adlarını yukarıda saydığımız kulüpler arasında her yıl futbol turnuvaları yapılır ve her yıl Genç Spor Kulübü başta gelir”⁸

Kulübün spor faaliyetleri hakkında önemli bir bilgi dönem yerel basının-da bir ilmi yayın olarak faaliyet göstermiş Yeni Mecmua sütunlarına da taşınmıştır. Mecmuanın 4 Ağustos 1939 tarihli nüshasındaki haber yazısında Genç Spor’un Belen Yaylacılar grubu ile düzenlediği bir futbol maçı hakkındadır. Burada Genç Spor’un son yıllarda Halep spor kulüplerine yenik düştüğü ve fakat çabalayarak ve azim göstererek başarıya da ulaştığı belirtilmiştir. Haberde yer alan maçın detaylarında (Genç Spor oyuncuları arasında; Halef, Sanyes, Vanes..), esasında sancakta Türk gençlerinin her türden spor etkinliklerine kanalize edilmeleri konusunda bir hassasiyetin ve azmin olduğu belirtilmiştir⁹.

Sancakta spor faaliyetlerinin yoğunlaştığı yıllar Türkiye’de Atatürk’ün liderliğinde hayat bulan inkılaplar dönemine denk gelmektedir. Sancakta basının da harekete geçtiği ve canlandığı yıllar gene aynı döneme paralel bir sürece işaret eder. Sancakta spor 1926 sonrası basın ise etkin ve etkili bir biçimde 1930’lu yıllarda ve özellikle 1936 yılı sonrası gözle görülür bir biçimde varlık göstermiştir. Türkiye’de olduğu gibi sancakta da anayurtta kabul gören ve uygulamaya giren modern ve çağdaş yaşamı önceleyen köklü inkılaplara önem

8 Remzi Siliöz *Hatay Milli Mücadele Yılları*, Ankara Kitapevi, Bursa 1937, s.40-41 ve bk. Hamdi Selçuk, *Hatay’ın O Günleri*, İstanbul, M. Sucuoğlu Matbaası, 1972, s. 41-42.

9 *Yeni Mecmua*, 04.08. 1939.

verilmiştir. Bu noktada kulüp bir başka yönüyle de bu inkılapların takipçisi ve sancakta öğrenilmesi ve benimsenmesi yönünde faaliyetlerde bulunmayı da amaç edinmişti. Bu çaba esasında Hatay'ın önce bağımsızlık sonrasında da Anayurt'a katılımında önemli bir yere sahip olmuştur. Söz konusu süreç dönemin anı türünden eserlerinde yer almakta olup sürecin bir kültür mücadelesi şeklinde de geliştiği ve bu konuda yerel halkın istenci ve katılımının da son derece kuvvetli olduğu yönünde kanaate de yer verilmiştir¹⁰.

Aynı dönemde Türkiye'de halka okuma yazmayı öğretmek üzere, 1929'da Millî Mektepler kurulmuştu. Ancak Hatay'da bu kuruluşun varlığını, Genç Spor Kulübü üstüne almıştır. Dolayısıyla Genç Spor Kulübü'nün Hatay'ın bağımsızlık sürecinde kültürel hayatta önemli bir yeri vardır. Genç Spor Kulübü anlaşılacağı üzere sadece spor amaçlı kurulmuş bir kulüp değil, Türk kültürünün ve geleneklerinin yaşatılması, Hatay gençliğinin kendi kültürü etrafında organizasyonunu sağlamak ve Fransız kültürel emperyalizmine karşı mücadele etmek amacıyla da kurulmuştur. Millî kaynaşma, ulus olma bilincini sağlama mekânı olarak da çalışan kulüpte boş zamanlarda yukarıda da değinildiği üzere millî olaylar, siyasal gelişmeler, manda idaresinin uygulamaları ve kararları üzerine konuşmalar yapılmıştır¹¹.

1930'da kulüp çatısı altında millî bilinci sağlamak ve güçlendirmek için bu yöndeki kitapları getirerek yeni yazıyı öğrenmeye çalışan halka destek olmak önemsenmiştir. Bu amaçla Genç Spor Kulübü içinde bir kütüphane kurulmuş ve özellikle okuma etkinliklerini sürdürmek üzere Muhiddin Yurdal, Mehdi Kovacı ve Fazıl Tosyalı görevlendirilmiştir. Bu çaba yeni yazı öğrenme çalışmaları ile de çok yakından ilgilidir ki bu bir millî seferberlik bir kültürel savaşımdır. Yeni açılan kütüphane ancak 20 Ağustos 1931'de hizmete girmiştir. Türkiye'den getirilen Türkçe yayınlarla, yeni alfabe okumaları teşvik edilmiş, okuma yazma kursları açılmış, Harf İnkılabı bu şekilde desteklenmiştir. Yenigün Gazetesi'nde halkın okuma faaliyeti teşvik etmek amacıyla Sancak halkının kütüphaneye abone olmaları yönünde sıklıkla yevmi ilanlar verilmiştir. Açılan kütüphanede, Türk edebiyatının önemli simalarının eserleri kitapları yer almıştır. Latin alfabesinin öğrenilmesini sağlamak amacıyla ayrıca Türkçe dergilere de yer verilmiştir. Bu dergiler

10 Bk. Volkan Payaslı ve Olca Özka, *Anılar Tefrikalar ve Arşiv Belgeleri Işığında Fransız İşgal Yıllarından Bağımsızlığa Hatay (Gündelik Hayat, Siyasi Olaylar)*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2020.

11 Volkan Payaslı, "Hatay'da Harf İnkılabı'nın Kabulü Ve Yeni Alfabenin Uygulanması (1928-1938)", *Turkish Studies*, a Volume 6/1 Winter 2011, p. 1697-1712, s.1702-1703.

arasında Kadro, Varlık, Vakit, Milliyet, Cumhuriyet de bulunmaktadır. Türk edebiyatının usta kalemi Milli Şair M. Akif Ersoy’un Antakya’ya gelişi ve edebi yaşamına dair bilgiler de yerel basının manşetlerine taşınmış bu sayede Türkiye’deki edebi yaşam ve gelişmeler izlenmiştir. 1932’de Kütüphane hem kapasite hem de faaliyetleri açısından gelişmiş fakat 1933’te manda idaresinin bu faaliyetlere karşı oluşturduğu baskı sonucu Genç Spor Kulübü Kütüphanesinin adı Bekir Efendi Kütüphanesi olmuştur. Bu süreçte kütüphanede yeni harflerle basılı yeni eser ve kaynakların gelmediğinden, kütüphanede okuyucu sayısının azalmış olduğu aktarılmıştır. 1935 yılında ise okuyucu sayısının giderek azalması üzerine dönemin Belediye Başkanı Süreyya Bey her tür baskıya karşın Genç Spor Kulübü’ne ve Latin harflerinin gelişimine engel olacak gelişmelerle mücadele etmiştir. Anlaşıyor ki sancak bölgesinde, Türkiye’de olduğu gibi Millî Mektepler bulunmamaktaydı ancak Genç Spor Kulübü Türkiye’de yürürlüğe giren yeni yazıyı birçok faaliyeti ile halka öğretmişti. Bu faaliyetlerin yürütülmesi sürecinde sancak halkı ileriki yıllarda Türkiye’den birçok konuda okuma kitapları isteyecek ve Atatürk’ün çağdaş Türkiye’yi inşasında esas gördüğü köklü inkılâplarına sahip çıkacaktır¹².

Hatay’ın kurtuluş mücadelesinin öncü kuruluşları arasında yer alan bu önemli spor kulübü hakkında dönemin anı ve tefrikaları ayrıntılı bilgiler ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Hatay’ın işgal yıllarına tanıklık etmiş ve düşün dünyasında yer edinmiş entelektüellerden aynı zamanda Genç Spor Kulübünün ilk umumi kâtibi Remzi Siliöz bu konu ile ilgili bir yazı dizisine konuk olmuştur. Söz konusu yazı dizisi yerel basına üzerinden nizami olarak yapılmış röportaj şeklinde, Aydok Çelenk’in kaleminden aktarılmıştır. Buna göre;

12 Volkan Payaslı, “Hatay’da Harf İnkılâbının Kabulü ve Yeni Alfabenin Uygulanması...”, s. 1702; Bülent Nakip, *Kuruluşunun 50. Yılında Hatay, İl Halk Kütüphanesi*, Türk Kütüphaneciler Derneği, Antakya 1991, s. 22; Mehmet Tekin, “Genç Spor Kulübü”, *Güneyde Kültür Dergisi*, Y.2, S.16, Haziran 1990, s. 20; *El Liva*, 05.09. 1930

“İlk spor teşekkülü Antakya’da heveskâr gençler tarafından gençlik idman yurdu adıyla kurulmak istenmiş. Fakat o zaman manda idaresinde olduğumuz için Fransızların idman yurdu adından duyduğu tevahhuş neticesinde Türkçeye pek uymayan “Genç Spor Kulübü” ismi adı altında açıldı. Kulübü kuranlar; Şükrü Balcı, Şekip İnal, Fikret Mümin, Abdurrahman Veysioğlu, Hikmet Halef, Abdurrahman Miski, Bekir Özmen, Mustafa Kaya, Abdülkadir Mısırlı, Kudret Karabay, Abbas Yurtman, Mecit Mecit gibi spor seven gençlerdir. İlk bina Musalla mahallesinde bir evin odasında idi. Sporcular bu evde giyinip soyunur, antrenmanlardan sonra eşyalarını oraya bırakırlardı. Kulüp bir taraftan aza kaydına devam ediyor ve teşekkül geliyordu. İlk defa Şembük Mahallesi’nde Hacı Mustafa Kavlak’a ait bir eve yerleştik. Bundan sonra Eczacı Dimitri’nin evine geldik ve bu evde kulübün resmi küşadı yapıldı... Zaman geçtikçe kulübümüz çok genişlemiş ve kütüphane, bilardo, müzik kolu, temsil kolu vesaire gibi şubeler kurulmuştu... Temsil kolunda en mühim faaliyeti gösterenler başta Ziya Bereket, Gani Miski, Hüseyin Çelenk, Şükrü Balcı idi. Bunlar ayda muntazam bir temsil veriyorlardı. Kulübümüzün kütüphanesi de çok genişlemişti. Bekir Efendi Kütüphanesinde altında teşekkül eden bu kütüphane Genç Spor Kulübünün lağvından sonra şimdiki umumi kütüphaneye devredildi¹³.

Yazı dizisini dönemin önemli basın yayın organı *İleri Hürriyet* sütunlarından aktaran Aydok Çelenk, sürecin etkili simalarından Hikmet Kuntman (Caldaloz)’ın “Eski Genç Spor Kulübü Hatay Türk gençliğinin bir kalesiydi, burası yalnız spor kulübü değil aynı zamanda ilmi, edebi, içtimai, siyasi ve Türk asil demokrasisinin ilham kaynağıdır” şeklindeki görüşüne referans vererek kendisiyle yaptığı röportajı aktarmıştır. Buna göre;

“...İlk spor teşekkülü 1925’te Ali Muhsin Bereket, Nedim İspiridon, Hanna İbrahim, Jan Huri, ben, isimlerini şimdi hatırlayamadığım gençler tarafından kuruldu... Spor’da din, mezhep, sınıf farkı bahis konusu değildir. Sporun milliyeti yoktur... O an için her şeyi açıktan açığa yapmazdık. Zira bir manda idaresinde buluyorduk. Her ne kadar bir spor kulübünde siyaset güdülmemesi lazım gelirse de; burası yalnız bir spor kulübü değil aynı zamanda ilmi, edebi, içtimai, bedii, siyasi ve Türk asil diplomasisinin bir ilham kaynağı idi. Bu kuşat resmini müteakip yapılan idare heyeti seçiminde kulübün teşekkülünde en çok rol oynayan gençlerden Şükrü Balcı İdare Kurulu

13 Volkan Payaşı ve Olca Özka, *Anılar Tefrikalar ve Arşiv Belgeleri Işığında Fransız ...*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2020, s.190, s.191-192, Remzi Siliöz, *İleri Hürriyet*, 1 Haziran 1949.

Başkanlığına, Remzi Siliöz umumi kâtipliğe ben de mümüessisi olmadığım halde veznedarlığa getirildim...”¹⁴

Eski Spor İdarecileri Anlatıyor, başlığı altında devam eden yazı 6 Haziran 1949 tarihli *İleri Hürriyet*te sürmanşete taşınmıştır. Aydok Çelenk, Cada-loz lakabıyla Hikmet Kuntman ile Genç Spor üzerine röportajına “Bilhassa sporcu gençlerimizden bahsetmek isterim ki; bu gençler kazandıkları zaferlerle çınarlar ve çağlayanlar diyarı olan Türk Antakya’nın yüzünü ağartmış ve memleketin şerefini her sahada yükseltmiştir” sözleriyle başlamaktadır. Bu yazıda Çelenk, genç spor ’un zümrecilik, siyaset ve taassup ile ilgisi olmadığını vurgu yapmaktadır. İlaveten Çelenk bu süreli yazısını Kuntman’ın anlatımına dayalı şu ifadelerle devam ettirmektedir;

“... Bilhassa sporcu gençlerimizden bahsetmek isterim ki bu gençler kazandıkları zaferlerle çınarlar ve çağlayanlar diyarı olan Türk Antakya’nın yüzünü ağartmış ve memleketin şerefini her sahada yükseltmiştir. Mecit Kardeşler, (Merhum) Çerkez Musa, Hariri Kemal, Fikret Memun, Ekrem Karaman, Ömer Süveydan, Mehmet Zembelek, (Merhum) Mehmet Esmerli, Hüseyin Çelenk, Hamza, Ömer Besmeli (şimdi Amerika’da bulunan), Halef Ömer Süveydan Halil, Reşat Yurtman ve daha isimlerini hatırlayamadığım birçok genç...”¹⁵

Genç Spor Kulübünün yapısı ve çalışmalarıyla ilgili gene tefrikalarda yer alan satır arası bilgiler arasında kulübün bütün varlığı ile milli bayramlara katılmak suretiyle gençliği ilerideki vazifeleri için hazırladığı, kulüpte daimî bir samimiyet havasının yer aldığı, akşamları en az yetmiş seksen gencin kulüpte yer aldığı ve yapılan etkinliklere katıldıkları gibi önemli bazı bilgiler yer almaktadır. Söz konusu ayrıntılar incelendiğinde dönemin siyasal gelişmelerine cevaben oluşmuş ve bölge gençlerini aydınlatmak, doğru bilgilerle bilgilendirmek, Anayurt bilinci, hürriyet, istiklal, vatan fikrinin oluşumuna katkı sağlayacak şuurun oluşması yönünde bir kültür okulu yapısının oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sporun bu türden bir işlevinin bir yurdun istiklal ve anayurt savunmasında ne denli önemli roller

14 Volkan Payaslı ve Olcay Özkaya, *Anılar ve.....*, s.191-192, 194-195, Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. A.F. Türkmen, *Hatay Manda Tarihi ve Silahlı Mücadele Devresi*, C 4, İstanbul, Tan matbaası, 1939.

15 age., s.197 ve *İleri Hürriyet*, 6 Haziran 1949; *İleri Hürriyet*, 7 Haziran 1949. Genç Spor ile ilgili döneme dair anlatılar anı türünden kaynaklarda yer almaktadır bu bağlamda bk. Bağımsız Hatay Topluluğu, *Le Sandjak LuttePour SonIndepen-dance-1936 (Sancağın Bağımsızlık mücadelesi)*, Antakya 1936 ve Cemil Meriç, *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

üstlendiği görülmektedir. Bu tespit ve çıkarım çalışmanın ana odağını gözler önüne sermektedir.

Konu ile ilgili sahada gerçekleştirdiğimiz sözlü tarih çalışmasında kulübün kuruluş amacı, çalışmaları, faaliyetleri ve kulüp üyeleri ile ilgili dönem tanıklarından emekli eczacı Ömer Bayraktarın aktardığı bilgiler kısaca şu şekildedir; “...O yıllar yani kulübün faaliyetlerde bulunduğu yıllar ben çok küçük-tüm henüz ancak altı yaşındaydım. Buna rağmen kulüp ile ilgili evde konuşulanları bilirim. Genç Spor Kulübünün faaliyetleri ve üyeleri ile ilgili birçok bilgiye sahibim. Kulübün birçok üyesi ile benim eczanemde tanıştım. Benim eczanem Hatay’ın en eski ve tek eczanesi Hipokrat Eczanesi’nin dışında ikinci eczaneydi. Hipokrat Eczanesi Rum Dimitri Antanapulo’nundu. Bu eczanenin 30’larda adı önce Sokrat daha sonra ise adı Hipokrat oldu. Antanapulo 1915 lerde gelir buraya ve bildiğim kadarıyla bölgenin ilk eczanesini açar. Bizler her şeye deva olurduk. Doktor falan yoktu. Benim laboratuvarım vardı ve ben orada bir ekibimle beraber ilaç yapardım. Benim eczanemin adı Sağlık Eczanesi idi adı sonra ulus eczanesi oldu. 1930 yıllarında bir de Er-Rica eczanesi vardı onu da İspir Basil Huri açmıştır. Ancak bu eczane kısa süre sonra kapanmış...¹⁶ Genç spora gelince bu kulübün önemli üyelerinden Ömer Ekener’i hatırlıyorum. Ömer Ekener Teknik Ziraat Müdürü idi. Kendisi aynı zamanda bölgenin önemli simalarından Selim Çelenk in yakın akrabasıdır. Genç Spor’un üyelerinden futbolcu Mazlum Keser’i de bilirim. Bir de Emniyet müdürümüzün abisi Kemal Doğanlar’ı da hatırlarım. Tüm bu isimler Genç Spordaydı. Elbette bir de Akif Özer de kulüpte oynardı. Kulüp kurucusu Şükrü balcı da oynardı bildiğim kadarıyla. Balcı’nın kız kardeşi Nahide Balcı ise gene Antakya lisesinde tarih hocamızı... Genç Spor Hatay kurtuluşunda ve bağımsızlık mücadelesinde bir nevi gizli teşkilatlanmaydı. Gençler bu kulüp çerçevesinde bir araya gelir memleket meselelerini tartışır konuşturlardı. Kulüp Fransızlara karşı çok gizli bir teşkilattı. Burada geleneksel sporların dışında farklı bazı sporlar da aktiviteler de

16 Dönem tanıklarından Sözlü kaynak Bayraktar’ın aktardığı bilgilere destek ve ilave olarak dönem kaynaklarından Tarık Mümtaz’ın *Çizgiler ve Bilgiler* adlı eserinde bölgenin o dönem eczaneleri için şu bilgilere yer verilmiştir; “...İskenderun’da Vehram Papazyan Efendi’nin Fransız, Yervant Nazaryan Efendi’nin Nazaryan, Sa’id Efendi’nin Şifâ, Aleksandır Barbur Efendi’nin Barbur eczaneleri bulunmaktadır. İlaveten Antakya’da:Mösyö Dimitri Antonopoloun Sokrat, Bay Nutki Kunt’un Defne, Bay Muhsin İzzet Kunt’un Muhsin-İzzet, Ya’kub Nazaryan Efendi’nin Nazaryan, Mösyö İspir Basil Huri’nin Er-Ricâ. Eczaneleri bulunmaktadır. Kırıkhan’da ise Aram Minasyan ve Misak Mamalyan. Reyhâniye’de ise Bay Mü’eyyed Atar’ın Vatan, Yervant Parankiyan Efendi’nin Şifâ eczaneleri bulunmaktadır, bk. Tarık Mümtaz Yazganalp, *Çizgiler...*, s. 97.

yapılırdı. Halkevi kurulduktan sonra ancak modern sporlar oluştu. Halkevi bahçesinde tenis kordu, boks ve güreş müsabakaları oldu mesela. Pinpon, keman dersleri verilirdi. Çok yönlü eğitimler veriliyordu. Hatta orada ben Aşık Veysel ile tanıştım. Burada müzik temsilleri ve tiyatro oyunları da vardı. Sanırım 1947-48’li yıllardı. Genç Spor’a gelince burada futbol, voleybol, müzik temsilleri verilirdi... Diğer kulüp üyeleri arasında Kemal Sülker de vardı. Sülker burada futbol oynadı. Kulüp üyeleri bir de büyük mitinglerde ön plandaydılar. Kulübün kurulduğu yer Yeni Cami Mahallesi Uncular Sokak No. 13, 19. yüzyılda yapılmış civeleklere ait bir yapıydı. Civelek ailesine ait ağalar fırını. Yeri deprem öncesi Kemal Paşa Caddesi’nden soldan Kuseyri-ler’in evine dönülür bir daha sola dönünce fırın orada. Ağalar fırını sokağı¹⁷.

Bayraktar’ın aktardığı bilgilerin kaynaklarda yer alan bilgilerle örtüştüğü görülmektedir. Zira kulübün faaliyetleri, kuruluş amacı Hatay’ın manda idaresi sürecinde kurtuluş mücadelesine destek olmak ve bölgede gençlerin bu yönde bilgilendirilmesi ve teşkilatlanmasını sağlamak üzerine odaklanmıştır. İlâveten kulübün özellikle bu önemli amacının gizli tutulduğu spor ve sanat faaliyetleri çerçevesinde bu yönde fikirlerin paylaşıldığı ve birlik, bütünlük içinde yerelde bir teşkilatlanmanın organize edildiği anlaşılmaktadır. Bayraktar kulüp üyeleri ile ilgili de geniş bilgiler ortaya koyarken birçok kulüp üyesinin bölgenin entelektüel simaları arasında yer aldığına da işaret etmiştir.

Genç Spor Kulübünün kuruluş süreci, amaç ve faaliyetlerinin yanı sıra kulüp üyeleri ile ilgili Mehmet Semercioğlu ise dönem tanıdığı babası Rasim Semercioğlu’ndan dinlediklerini kısaca şu şekilde özetlemektedir; “...Babam, Rasim Semercioğlu. Antakya’nın en tanınmış terzilerindendir. Doğum yılı 1337 vefatı ise 1976’dır. 14 yaşındayken Genç Spor Kulübünün futbol takımında kaleciydi. Kulübün kuruluş sürecini babamın anlattıkları ayrıntılardan hatırlamıyorum. Ancak bunun dışında bir çok bilgiyi babamın bana anlattıkları üzerinden size ayrıntılı biçimde aktarabilirim. Babam bu kulübün bölgenin bağımsızlığı ve istiklalini elde etmek üzere gençler tarafından oluşturulmuş bir direniş faaliyeti olduğunu vurgulardı. Kulüp üyeleri faaliyetlerinde bir taşkınlık, bir rahatsızlık yaratacak şey yapmaz uyum içinde müsabakalar düzenlerdi. Ancak bu oluşumda ve birliktelikte gençler her türden tehlikeye ya da yaşanacak olaya karşın silahlanmıştı. Kavga dövüş yoktu. Dışardan İskenderun limana bir futbol takımı geldiğinde örneğin Fransız idaresi Abdülgani Ağa’dan Abdülgani Türkmen’den ki kendisi genç

17 01.06.2024 tarihinde Ömer Bayraktar (d.1932) ile yapılan görüşme.

sporun başkanıydı, bu konuda en yeteneklinin görevlendirilmesini isterdi. Bu ricaya karşın Abdülgani Sğa kalecilikte çok iyi oyuncu babamı takıma alırdı. Avrupa dan gelen gemilerde Avrupalı takımlar yer alırdı. İskenderun limanı her açıdan hareketli ve birçok insanın ticaret te yaptığı bir yerdi bu nedenle İskenderun'da her milletten insan yaşardı ya da bulunurdu. Bu yabancı takımlarla maçlar düzenlenirmiş. Bu takımlarla yapılan maçlarda kalecilikte iyi olan baban çok defa oynamış. Bu esnada kendisiyle Genç Spor Kulübünde yer alan arkadaşları arasında Kazım Hocaoglu, Keresteci Yolaç, Mazlum Keser, Polis Şevket de vardı. Şevket Karaksılı idi. 100 metre yarışlarına da girerdi babam ve derece alırdı. Futbolcu koşar derdi babam... Babam bana bu futbolcuların isimlerini yazdırmıştı esasında ancak depremde hepsi gitti. Çünkü terzi dükkânımın bulunduğu tüm muhit yerle bir oldu benim orada birçok aile evrakı, resim ve dokümanlarım vardı...

Babam neredeyse gençlerin çoğunun kulüp üyesi olduğunu günden güne üye sayısının arttığını anlatırdı. Kulübün esasında manda idaresiyle bir sorununun olmadığını ancak en önemli gayelerinin spor faaliyetlerinin altında yatan amaçlarının bir gün bağımsız olmak istemeleri olduğunu ifade ederdi. Babam kulüpte yaklaşık 10 yıla yakın faaliyette bulunmuştur. Suriye takımlarına Halep'e gider maç yaparlardı. Antakya diğer kulüplere karşı yarışlarırdı. Genç Spor Kulübünün bir de bando takımı vardı. Babamın bana aktardığına göre Ali Muhsin bereket bu bandoyu almış ve kulübe hediye etmiştir. Babam burada trompet çalardı. Seçimlerde Türk askeri taburu bölgeye girerken babamlar bir gecede istiklal marşını öğreniyorlar ve Genç Spor Kulübü olarak askerleri bando grubu ile karşılama merasimine katılırlar. Babam kulüpte hiçbir şekilde ayrımcılığın olmadığını birlik ve bütünlüğün olduğunu vurgulardı. Kulüpte ki kulüp babamın anlattığına göre Kemal Paşa Caddesi'nde geniş avlulu bir ev idi. Burada piknikler, toplantılar, çeşitli etkinlikler düzenlenir gençlerin bir arada olması ve sancağın sorunlarını tartışmaları, konuşmaları sağlanırdı...

Döneme dair isimler arasında ki bu isimler babamın Genç Spor Kulübü üyesi arkadaşlarıdır Akif Özer de vardı. Faysal Gülbahar da vardı. O fötr şapkayla gezen popüler bir adamdı. Babamın arkadaşıydı. Antakya Gençlik Kulübünde sporcuydu bu kulübün kurucusuydu. Babam, faysal amca ve polis şevket kulüp üyesiydiler. Bir resimde beraber Akif Bey'e geçmiş olsun ziyaretine gitmiş olduklarına dair elimde belge var. Kulüpte 1938 sonrası ciddi yarışlar yapılmış. Sonra Mersin'e gidilip bölge yarışları yapıldı. Karma gruplar yapılmasında babam hassastı ayrımcılığa da karşıydı. Süreyya Hale-

foğlu babamın sınıf arkadaşıydı. Babam ilkokulu Fransızca okuyamadı okulu bitiremedi. Eğitim dili birden Fransızca olmuş öğrenciler bu şartlara ayak uyduramamışlardı. Sınıfında olan çoğu arkadaşı bu nedenle eğitimlerine devam edemediler. Çok azı İstanbul’da eğitimine devam ettiler. Kulübün kuruluş için manda idaresiyle kötü geçinmemeye dikkat edip işlerini yapıyorlardı. Maçlar bugün Halep çarşısından aşağı doğru inince orada yer alan modern çarşının yerinde bir yerde olurdu. Antakya Lisesinden sonra bir büyük saha da vardı. Cumhuriyet caddesine doğru bugün Fatih caddesinin bitiminde yer alan meydandaki kısmen parkın yerinde bu büyük sahaydı. Tribünleri vardı ama ufaktı. Maç günü kulüp görevlileri gelenlere ücret karşılığı rozet takarlardı ve kumbara ile gezerlerdi. Bu şekilde para toplarlardı ve böylece kulübün bazı giderleri karşılanırdı. Babamın anlattıklarına göre sporcular ayakkabı ve formalarını kendileri alırlardı...”¹⁸

Mehmet Semercioğlu’nun dönem tanığı babası Rasim Semercioğlu’ndan aktardıkları ile bir diğer dönem tanığı Ömer Bayraktar’ın paylaştığı bilgilerden hareketle Genç Spor Kulübünün sancak bölgesinde geniş yankılar oluşturan ve kısa sürede üye sayısını arttırmış bir kulüp olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır. Kulüp Hatay’ın geneline hitap etmiş, gençler arasında birliğin ve birlikteliğin oluşmasında önemli bir role sahip olmuştur. Bu oluşum özellikle bölgenin önce bağımsızlık sonrasında ise anayurda katılımında bir teşkilatlanma oluşturarak tarihsel sürecin başarıyla sonuçlanmasında etkin bir güç olmuştur. Her iki anlatıda da bu teşkilatlanmanın spor faaliyetleri adı altında organize edildiği, manda idaresinin tepkisini çekmemeye dikkat ederek ancak asıl gayeden de vaz geçmeden gizli bir direniş olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Burada Türk gençlerinin çeşitli zamanlarda bir araya gelerek manda idaresinin uygulamaları, bölgenin bağımsızlığı için yapılması gerekenler, Türkiye’de gerçekleşen yeniliklere karşı Hataylıların bunları benimsemesi, takibi konularında çeşitli çalışmaları organize etme bakımından çalıştıkları görülmüştür. Bu örtüşen anlatılar yazılı belgelerle de desteklenmekte olup bazı ayrıntılar ve özellikle kulübün kuruluş yeri ve bölgeye ait detaylar yazılı belgelerde yer almadığından buradaki anlatılarla tamamlanmıştır.

Yerel basında kulüp ile ilgili hazırladığı yazı dizisi ile dikkat çeken Aydok Çelenk genç spor kulübünün kapanışına yönelik önemli bazı bilgiler içeren röportajına aynı süreli yayında bu defa dönemin diğer aydın siması ve basın

18 01.06.2024 tarihinde Mehmet Semercioğlu (d.1947) ile yapılan görüşme.

yayın hayatının öncülerinden olan Selim Çelenk ile devam etmiştir. Burada Selim Çelenk, 1939'da genç spor kulübünün kapanışını açıklarken kulübün 1926'dan 1939'a kadar geçen sürede üzerine düşen görevi yerine getirdiğini vurgulamıştır. İlâveten sonrasında yerini daha genç bir nesle bırakmasının gerekliliği üzerinde durmuş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Çelenk'e göre;

"Mütevazı bütçemizle kulübemize bir bekçi ya da bir hademe tutmamıza imkân yoktu. Buranın temizlik ve bekçiliğini arkadaşlar sırasıyla yapardık. Burada gerçi fazla malzememiz yoktu teşkilatımız günden güne genişliyordu. Kulübümüze kaydolacaklar için bir şart koymuştuk: herkes bir meci-diye duhuliyeye İle beraber bir de iskemle getirmek mecburiyetindeydi. Böylece kulübün ilk möblelerini temine başlamıştık. Tabi bu küçük kulübe bizi istiap edemez olmuştı. Buradan Hacı Mustafa Kavlak'ın evini icar ederek ayrıldık. 1926 Ağustosunun 26.günü resmen teşekkül eden Kulübü Remzi Siliöz arkadaşımın da dediği gibi Antakya gençliğini bir çatı altında topluyordu. Bu müessese Hatay mücadelesinde de en önemli rolü oynamıştır. Şunu bilhassa işaret etmek isterim ki idare kurulu arkadaşlarımızdan Hikmet Cadaloğlu bu çatı altında bize garp müziği zevkini aşıluyandı"¹⁹

Genç Spor Kulübünün tarihi ve faaliyetleri ile ilgili önemli bazı bilgileri ortaya koymaya yönelik gerçekleştirilmiş olan bu yazı dizisi Remzi Siliöz ve Ali Muhsin Bereketoğlu'nun döneme dair aktarımlarıyla da genişletilmiş ve bu sayede kulübe dair geniş ölçekli bir tarihi hafıza ve kent belleği kayıt altına alınmıştır. Bu çalışma ise söz konusu hafızayı gözler önüne sermek ve öne çıkararak bir taraftan dönem süreli yayınlarının etkisine diğer taraftan da dönem entelektüellerinin potansiyeline dair bilgileri toplu bir biçimde aktarmaya çalışmaktadır. Öyle ki bu notlar Hatay'ın işgalden kurtuluşa giden sürecini çeşitli açılardan aydınlatacak birçok önemli anı türünden ve tefrika özelinde bilginin de yer aldığı bir çalışma ile literatüre kazandırılmıştır. Çalışma Anılar, Tefrikalar ve Arşiv Belgeleri Işığında Fransız İşgal Yıllarından Bağımsızlığa Hatay (Gündelik Hayat-Siyasi Olaylar) başlığı altında 2020 yılında akademiya ile paylaşılmıştır.

Genç Spor'un Kuruluşunda Şükrü Fehmi Balcı

Genç Spor Kulübünün kurucusu ve dönemin önemli kalem ustalarından Şükrü Balcı'nın yaşamına dair bazı önemli bilgilere bakılacak olunursa ilk etapta 1906'da Antakya'da dünyaya gelmiş olduğu belirtilmelidir. Balcı, ilko-

¹⁹ *İleri Hürriyet*, 10 Haziran 1949, s. 2; *La Question d'Alexandrette et d'Antioche*, Antakya, 1936.

kul eğitimini Antakya’da yaptıktan sonra, Antakya Lisesi’ne girmiş ve yaklaşık bir sene sonra İstanbul’a giderek burada Alman Okulu’na devam etmiştir. Balcı 1927’de Antakya’ya dönmüş ve Yeni Mecmua ismiyle on beş günde bir çıkan edebi bir mecmua yayımlamıştır. Dönemin basın yaşamında yer edinmiş ve yüz elliliklerden olan Tarık Mümtaz’ın kaleme aldığı *Çizgiler ve Bilgiler* adlı eserinde Balcı’ya dair önemli şu bilgiler aktarılmıştır²⁰. Buna göre;

“...İskenderun Türklerinin ilk gazete ve mecmuası olan Yeni Mecmua, milliyet ve yenilikçi fikirlerin okulu olmuştur. İki yıllık yayın hayatıyla sancakta okuma zevkini artırmıştır. Önceleri haftalık çıkan mecmua siyasi gazeteye dönüşmüş ve günlük olarak çıkmaya başlamıştır. Gazetede yapmış olduğu yayınlarda Hatay’ın kurtuluşuna hizmet etmiştir. Selim Çelenkle birlikte yayın hayatına devam eden şükrü Balcı, 1932’de yayınladığı “Başımızın Belası Bu Topraklar” adlı makalesi nedeniyle ecnebi mahkemede yargılanmıştır. Umumi aftan sonra Antakya’ya dönerek yayın hayatına tekrar atılmıştır. Hatay Devleti döneminde ise matbuat müdürlüğü yapmıştır. Belediye reisliği yapmıştır. Hatay gençlik teşkilatının başında bulunarak Beden Terbiyesi Kulüplerini idare etmiştir. Antakya Halkevi’nde 1940 ve 1945 yıllarında fiilen çalışmıştır. Halkevi Başkanı olmuştur. Atayolu gazetesinde CHP’nin fikirlerini yaymaya çalışmıştır... kulübümüz hem spor faaliyetleriyle uğraşırken bir taraftan bir Halkevinin yapacağı işleri yapıyordu. Kulübümüz çok genişlemiş, geniş bir gençlik kütlesini etrafında toplamıştı. Bu gençlerden Yahudi olan Düvek (santrafor) Hristiyan olan Jan Huri (sol iç) ve ikinci kongresinde idare heyetine geçen Mişel Huri vardı. Bununla kulüp etrafına her teşekkülden sporcu toplanmıştı... Spor sahasında hayli ilerlemeler kaydedilmişti. Bu arada Halep’in El İttihat, Ünyon Sportif, Osion Vasilas Tersent Halep Homonetmen, Lübnan’ın Nadir-Yadi takımlarını açık farklarla yenerek cenubi Anadolu’nun en kuvvetli bir takımı haline gelmişti... Bu sıralarda Genç Spor Kulübü idaresinde bir anlaşmazlık oldu. Fikret idare kuruluna seçilemediği için kulüp kuruldu Yıldız Spor kulübü adı altında. Fakat Yıldız sporun ömrü uzun sürmedi. Nakipzade mescidinde kurdukları bir lokalde bir ay sonra kendilerini feshedip kulübümüze tekrar iltihak ettiler...”²¹

20 Yüzellilikler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Emin Karaca, *150’likler*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2004; Erdeha, Kâmil, *Yüzellilikler Yahut Milli Mücadele’nin Muhasebesi*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1998; Tarık Mümtaz Göztepe, *Mütareke Günleri*, Hazırlayan: H. Afşin Günaydın, Cümle yayınları, Ankara 2017.

21 Mümtaz, *Çizgiler...*, s. 101; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.01.0.0., Yer No. 1224.2.39. Ayrıntılı bilgi için bk. Türkmen, A.F.,

Atatürk'ün vefatı sonrası Hatay'ın Türkiye'ye katılımı ile kulübün kapatıldığı bilinmektedir. Şükrü Balcı anılarında kulübün kapatılmasını şöyle aktarmıştır: “1939 yılında Genç spor Kulübü'nün kapatılmasının amili o zaman meriyete giren 3535 sayılı Beden Terbiyesi Mükellefiyet kanunuydu. Bu kanuna göre daha önce cemiyet kanununa göre teşekkül etmiş bulunan bütün kulüplerin kanun hükümlerine uyularak Beden Terbiyesi Teşkilatına intibak sırasında kulüp doğrudan doğruya kendini feshetti ve Gençlik Kulübü adı altında teşkilatlandırıldı.” Buna göre 1926 ile 1939 yılları arası faaliyet yürüten kulübün, Hatay'ın kültür ve spor yaşamına katkılarının yanı sıra bölge gençlerinin milli bilinç edinmelerine de olanak sağlayacak roller üstlendiği görülmüştür. Daha sonra kulübün İkinci Dünya Savaşı yıllarında 1941'de tekrar faaliyet gösterdiği bilirse de savaşın bitimine kadar kulüple ilgili herhangi bir gelişmenin olmadığı belirtilmiştir. 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle Genç Spor Kulübü, 15 Nisan 1953'te Antakya Gençlik Kulübü adı altında tekrar açılmıştır²².

Genç Spor kulübünün 30'lu yılların ortalarında etkinliklerini Halkevi teşekkülü olarak da sürdürdüğü bilinmektedir. Öyle ki 1937 yılı ortalarına doğru Antakya'da “Le Genç Spor” adıyla faaliyet yürüten bu spor kulübünün ismi değiştirilerek “La Maison Du Peuple D'Antioch” yani Antakya Halkevi olarak yeni bir kuruluş ile faaliyetlerine devam etmiştir. Başbakanlık Arşivinde elde edilen belgeye göre Hatay'da halkevinin açılma tarihinin 1936 olduğu belirtilmiştir²³. Söz konusu arşiv belgesindeki bilgi bölgenin yerel basınında yayınlanan bir haber yazısıyla desteklenmektedir. Hatay'da genel olarak bakıldığında merkezi Antakya olan halkevinin kısa zamanda şubelerini Reyhanlı ve Belen kazalarına da ve diğer ilçelere de açtığı belirtilmiştir²⁴.

Hatay Manda Tarihi ve Silahlı Mücadele Devresi, C 4, İstanbul, Tan matbaası, 1939 ve Falih Rifkî Atay, Çankaya, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2009.

22 Volkan Payaşı, *Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Sancaktan Vilayete Hatay (1921-1960)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2013, s. 269-270.

23 Bk. BCA, 490.1.0.0, Yer No. 962.726.2.

24 *Yeniğün*, 29 Nisan 1936. Ayrıca bk. Pierre Bazantay, *Conflit De Nationalites Au Proche-Orient, (Le Sandjak D'Alexandrette 1934-1939)*, ed. Armenag Aprahamian, (Membre Du Conseil National Armenien), La France Et La Question D'Orient, Rapport 3, <http://www.haybachdban.org/Armenie-Occidentale/Departement-Interieur/Analyse/LE-SANDJAK-D-ALEXANDRETTERapport-N%C2%B03.pdf>, s.12-14. Halkevi şubelerinin açılışına dair arşiv belgeleri; *Yeniğün*, 20 Temmuz 1937.; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A 4-18 c, D 74-1, F 19-48. Son erişim tarihi: 01.02.2022.

Sonuç

Hatay’da manda yönetimi döneminin siyasal ve sosyo-kültürel değişimi ile gelişen ve kısa zamanda toplum tabanında beliren bağımsızlık taleplerinin kendine vücut bulduğu alanlardan biridir Genç Spor Kulübü. Kuruluşunda her ne kadar Türk gençlerinin sanat, spor ve kültürel faaliyetlerini gerçekleştirmeleri ve onları bu alanlarda sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek amaçlanmış olsa da kulübün kuruluşunun esas hedefinin Türk gençlerinin milli karakterlerini oluşturan kültürel öğeleri canlı tutmak ve bu yönde bir arada olmalarını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kulübün faaliyetleri ve çalışmalarıyla da gençlerin topyekün bir kültür mücadelesinde yer almalarına olanak sağlandığı görülmektedir.

Bu çerçevede ilk etapta bir spor kulübü olarak faaliyet yürüten Genç Spor Kulübü ancak değişen siyasal atmosfer içerisinde memleket meselelerinin konuşulduğu, tartışıldığı, inkılapların halka benimsetilmesinde ve yaygınlaştırılmasında etkin bir role sahip bir merkez olarak dikkate değer bir oluşumdur. Genç Spor kurucusu Şükrü Fehmi Balcı’nın girişim ve öncülüğünde Hatay’ın diğer düşünürlerinin de zaman zaman memleket meselelerine akıl yorduğu, gençleri bu çevrede bilgilendirerek bilinçlendirdikleri bir okul olarak da önemli roller üstlenmiştir. Bu bağlamda basının da sıklıkla ve düzenli olarak çalışmaları hakkında bilgiler verdiği Genç Spor Kulübü Hatay’ın kültürel, siyasal, sosyal ve sanat yaşamında son derece hayati bir öneme sahipti. Bu önem ilaveten manda yönetimiyle kültürel faaliyetlerini sürdürmede ve yaşamada baskı altında olan Türk gençlerinin aynı zamanda resmi bayram ve kutlamalarını da organize ederek sömürge altında bir yurttaki milli bayramların kutlanmasına da olanak sağlayacak girişimlerde bulunmuştur. Resmî bayramların yanı sıra Atatürk’ün öncülüğünde gerçekleşen köklü inkılapların da taşıyıcısı ve savunucusu olarak Genç Spor Kulübü içerisinde yetiştirdiği çok sayıda Türk gencini bu konuda bilgilendirme ve Anavatan ile arada bir kültür koridorunun muhafızlığını da savunusunu da gerçekleştirmiş görülmektedir. Sonuç olarak bağımsızlığa giden yolda bir spor kulübünün çeşitli aracı ve vasıtalarla toplum üzerinde kurduğu sağlam etki ve liderlikle sürecin başarıya gitmesindeki önemi konunun tarihsel anlamda değerini ortaya koyarken sürecin tam anlamıyla anlaşılmasına da farklı bir açıdan olanak tanımaktadır.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.1.0.0, Yer No. 962.726.2.

BCA, 490.01.0.0., Yer No. 1224.2.39.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A 4-18 c, D 74-1, F 19-48.

Sürelî Yayınlar Arşivi

El Liva, 05.09.1930.

Yeni Mecmua, 15.09.1929.

Yeni Mecmua, 04.08.1939.

Yenigün, 21 İkincikanun 1936.

Yenigün, 29 Nisan 1936.

Yenigün, 24 İkincikanun 1936.

Yenigün, 20 Temmuz 1937.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Ada, Serhan, *Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

Armaoğlu, H.Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, C 29 (1937), Kaynak Yayınları, Ankara 2018.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, C 28 (1936), Kaynak Yayınları, Ankara 2015.

Atay, Falih Rıfki, *Çankaya*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2009.

Bazantay, Pierre, *Conflic De Nationalites Au Proche-Orient, (Le Sandjak D''Alexandrette 1934-1939)*, Ed. Armenag Aprahamian, (Membre Du Conseil National Armenien), La France Et La Question D''Orient, Rapport Nu. 3, <http://www.haybachdban.org/Armenie-Occidentale/Departement-Interieur/Analyse/LE-SANDJAK-D-ALEXANDRETTE-Rapport-N%C2%B03.pdf>. Son erişim tarihi:01.02.2022.

Bağımsız Hatay Topluluğu, *Le Sandjak Lutte Pour SonIndepen-dance-1936 (Sancak'ın Bağımsızlık mücadelesi)*, Antakya 1936.

Erdeha, Kâmil, *Yüzellilikler yahut Milli Mücadele'nin Muhasebesi*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1998.

Göztepe, Tarık Mümtaz, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep Maarif Matbaası, Halep 1936.

Göztepe, Tarık Mümtaz, *Mütareke Günleri*, Hazırlayan: H.Afşin Günaydın, Cümle yayınları, Ankara 2017.

Karaca, Emin, *150'likler*, Altın Kitaplar, İstanbul 2004.

La Question d'Alexandrette et d'Antioche, Antakya 1936.

Meriç, Cemil, *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Nakip, Bülent, *Kuruluşunun 50. Yılında Hatay*, İl Halk Kütüphanesi, Türk Kütüphaneciler Derneği, Antakya, 1991.

Özkaya Duman, Olcay, “Kaleminden Kelama Sancakta Bir Dil Atölyesi ve Anadil Savunması “Yeni Mecmua” (1938-1930)”, *Hatay Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar I*, Dr. Mehmet Tekin Armağanı, Editörler: Sacit Uğuz ve Bülent Arı, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 59, İskenderun 2016.

Özkaya Duman, Olcay, *Bağımsızlığa Giden Yolda Sancaktan Devlete Hatay Basını ve Faaliyetleri (1918-1939)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019.

Özkaya Duman, Olcay, *Geçmişin Sesiyle Tarihi Yeniden Düşünmek Üzerine Bir Sözlü Tarih Denemesi (Antakya Örneği 1921-1939 Sosyo-Kültürel Yaşam)*, Mustafa Kemal Üniversitesi yayınları, Ekrem matbaası, Yayın No. 61, Adana 2017.

Özkaya Duman, Olcay, “İşgal'den İltihak'a Hatay'da Entelektüel Bir Kadro Hareketi, “Yenigün Gazetesi ve Yenigüncüler”, *Tarihin Okulu Dergisi (JOHS)*, Yıl 6, S. XVI, Aralık 2013.

Payaslı, Volkan & Özkaya Duman, Olcay, “Bir Yüzelliliğin Halep Gezi Notlarından Günceler: Tarık Mümtaz Yazganalp(Göztepe), *Turkish Studies*, Volume 9/4, Spring 2014, s. 967-983.

Payaslı, Volkan, *Sancaktan Vilayete Hatay (1921-1960) (Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönüyle)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017.

Payaslı, Volkan ve Özka, Olca, *Anılar Tefrikalar ve Arşiv Belgeleri Işığında Fransız İşgal Yıllarından Bağımsızlığa Hatay (Gündelik Hayat-Siyasi Olaylar)*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2020, s.23

Payaslı, Volkan, *Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Sancaktan Vilayete Hatay (1921-1960)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2013.

Payaslı, Volkan, “Hatay’da Harf İnkılabı’nın Kabulü ve Yeni Alfabenin Uygulanması (1928-1938)”, *Turkish Studies*, Volume 6/1 Winter 2011, p. 1697-1712.

Selçuk, Hamdi, *Hatay’ın O Günleri*, M. Sucuoğlu Matbaası, İstanbul 1972.

Siliöz, Remzi, *Hatay Millî Mücadele Yılları*, Ankara Kitapevi, Bursa 1937.

Sökmen, Tayfur, *Hatay’ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

Tekin, Mehmet, “Genç Spor Kulübü”, *Güneyde Kültür Dergisi*, Y.2, S.16, Haziran 1990.

Türkmen, A.F., *Hatay Manda Tarihi ve Silahlı Mücadele Devresi*, C 4, İstanbul, Tan matbaası, 1939.

Yazganalp, Tarık Mümtaz, *Çizgiler ve Bilgiler*, Halep 1935, s.208.

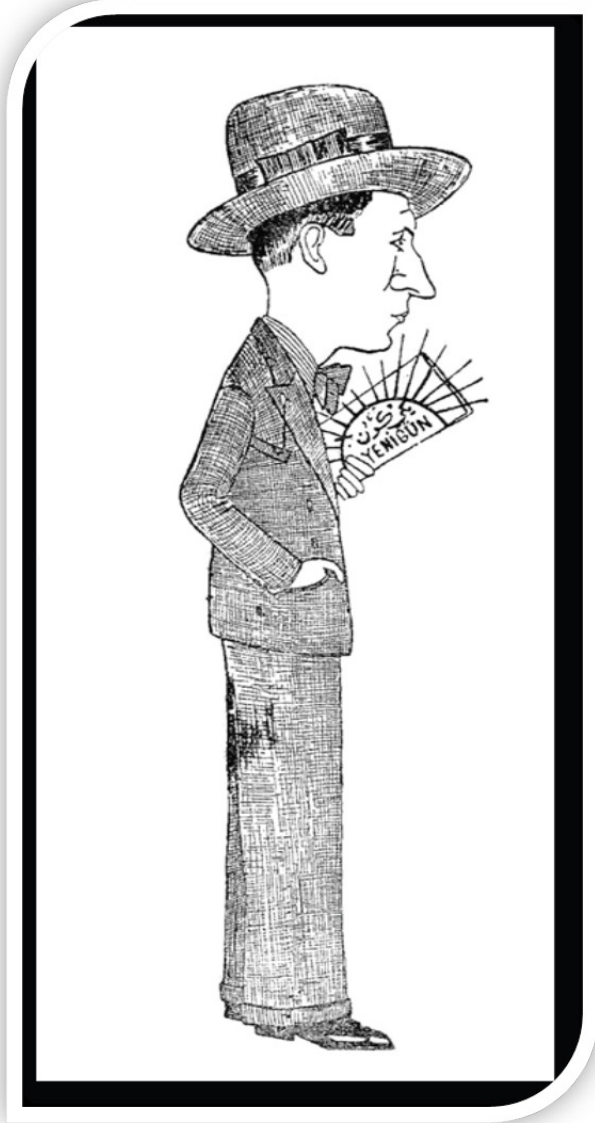
Sözlü Tarih

Kaynak Kişiler Mehmet Semercioğlu (d.1947), (01.06.2024).

Kaynak Kişiler Ömer Bayraktar (d.1932), (01.06.2024).

EKLER

Ek 1.

Ek 2.

Genç Spor Kulübünün üye ve futbol oyuncularından Ayakta en sağda şapkasız Rasim Semercioğlu, ortada Faysal Gülbahar, yanında Karaksılı Polis Şevket ve öndeki Rasim Semercioğlu'nun oğlu Mehmet Semercioğlu. Kulübün üyelerinden Akif Özer'e geçmiş olsun ziyaretine giderken çekilmiş. (Mehmet Semercioğlu Aile Arşivinden)